

Veranderingen in het Gooi en omstreken gedurende de laatste honderd jaar

Jaap Taapken

Als wij de gebieden bekijken waar zich nu plassen en meren bevinden dan werd op die plaatsen nog geen vijftig jaar geleden voor het merendeel nog turf gestoken. De gestoken turf werd op de smalle stroken land, die overgebleven waren, te drogen gelegd en kon zodoende later ook gemakkelijk met een bootje worden weggevoerd. Toen het turfsteken geleidelijk beëindigde door vermindering van de vraag en het ontbreken van geschikte gebieden daarvoor groeiden de stroken land (zogenaamde legakkers) dicht en werden veelal onbegaanbaar. Het werd een goed broedgebied voor allerlei vogels (Woudaapje, Rietgors, Rietzanger) en er vormden zich rietstroken langs waarin karekieten en Meerkoeten zich vestigden. De wateroppervlakten werden steeds groter en de stroken land sloegen soms door stormen gedeeltelijk weg, waardoor eilandjes ontstonden.

Inmiddels was in 1883 de Horstermeer drooggelegd waardoor voor vele vogelsoorten (reigers, Lepelaars, Aalscholvers, nachtreigers) een ideaal broedgebied verdween.

De bedreigingen voor de moerasvogels zetten zich voort en het Naardermeer werd voorbestemd om er het Amsterdamse huisvuil in te gooien. Dat werd op het nippertje voorkomen door enkele natuurliefhebbers van het eerste uur onder meer Jac. P. Thijssen, J. Heimans en mr. P. van Tienhoven. Dit gebeurde dan ook de aanleiding tot de oprichting van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Deze vereniging heeft haar wieg dus in het Gooi staan.

Moerasgebieden

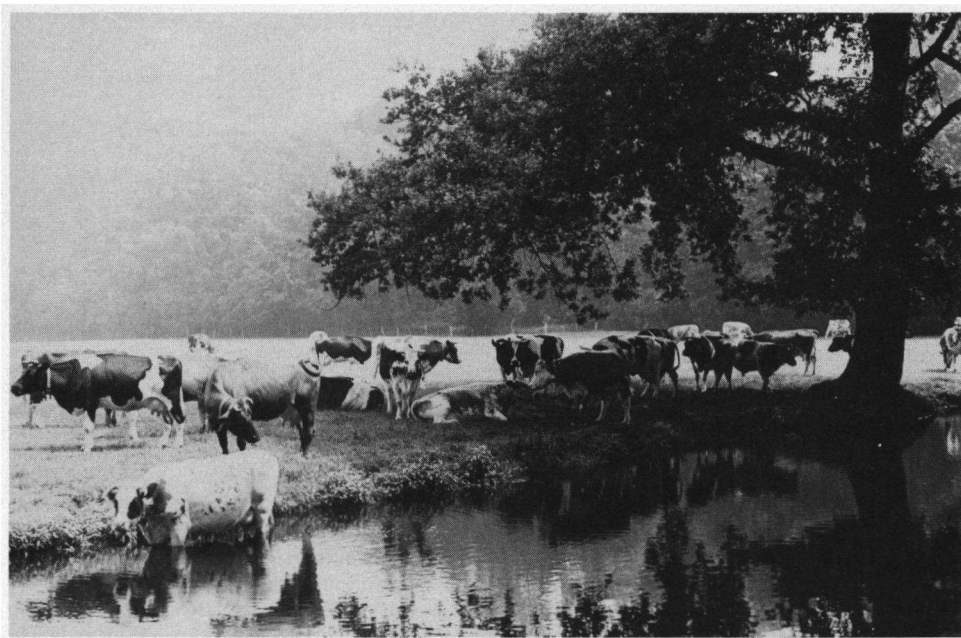
Het noordelijke Vechtplassengebied heeft telkens weer aan indringende veranderingen blootgestaan en daarom ook de vogelstand. De aanleg van de Gooische Vaart bleek niet voldoende te zijn en in 1933-1934 werd het Hilversumsch Kanaal aangelegd met daarnaast de provinciale weg van Hilversum naar

Vreeland. De doorsnijding van de moerasgebieden en de ontsluiting van het gebied had tot gevolg dat de vogelbevolking aanzienlijk teruggedrongen werd. Eierzoekers, vissers, jagers, stropers, watersporters kregen greep op het gebied. Zo hebben zich in het noordelijke Vechtplassengebied telkens weer ingrijpende veranderingen voorgedaan, waardoor

In 1933-1934 werd het Hilversumsch Kanaal aangelegd en ontsloot en doorsneed met de daaraan evenwijdig lopende Vreelandseweg een uniek moeraslandschap.

Foto: Jaap Taapken.

Van de ruim honderd jaar geleden aangelegde 's-Gravelandse buitenplaatsen straalt een intense rust en romantiek uit.
Foto: Jaap Taapken.

de vogelbevolking nimmer lang de zelfde samenstelling had.

Vogelsoorten kwamen en gingen, vogelsoorten floreerden en vogelsoorten kwijnen langzamerhand weg. Zo ging dat vroeger al en zo gaat dat nu nog steeds.

Het moeras in het Vechtplassengebied dreigt thans 'ongemerkt' dicht te groeien en voor een deel in moerasbos te veranderen. De vogelbevolking past zich aan en de veranderde omstandigheden zijn er de oorzaak van dat zich talloze vogelsoorten zoals Tuinfluiter, Kleine en Grote Bonte Specht, Matkop en andere holtebewoners konden vestigen. De Bosuil en de Torenvalk, de Zwarte Kraai en de Ekster konden zich uitbreiden, zelfs de Boomklever wordt er waargenomen, terwijl andere soorten gaan verdwijnen zoals Witgesternde Blauwborst, Snor, Rietzanger en dergelijke. Vestigingen van Boomvalk, Bui-zerd en Havik volgden.

De 's-Gravelandse buitenplaatsen zijn dan wel honderd jaar geleden aangelegd, maar de geplante bomen, bossen en lanen zagen er toen heel wat jonger uit dan thans. Trouwens de mode ging voordien voornamelijk uit naar prachtig aangelegde tuinen met rozen, struiken (Rododendrons!) en dergelijke, de Franse stijl die later vaak veranderd werd in de Engelse stijl. De bosvogels die er nu voorkomen hebben zich daar ook pas geleidelijk aan gevestigd ten koste van vele andere soorten.

Tegen deze buitens werden omstreeks 1900 aan de oostzijde de eerste bossen aangeplant (voornamelijk Grove Den) en toen ontstonden ook het Spanderswoud en het Corverbosch, zoals wij dat nu kennen.

Ontsluiting door spoor- en tramlijn

De aanleg van de Oosterspoorlijn vanuit Amsterdam naar het Gooi in 1874 ontsloot de bossen en de heidevelden. De interesse voor het buiten wonen nam geleidelijk aan een grote vlucht. Huizenbouw, verbreding van wegen en aanleg van nieuwe wegen waren daarvan het rechtstreekse gevolg. De spoorlijn doorsneed vele mooie natuurgebieden, waaronder óók het Naardermeer.

Brandgangen langs de spoorlijn konden niet verhinderen dat de met kolen gestookte locomotieven met hun wegsplattende vonken nog wel eens bos- of heidebranden veroorzaakten. Deze brandgangen trokken allerlei heidevogels aan, zoals Tapuiten. Ook de Boompiepers broedden vaak langs de spoorlijnen. Toen de electrificatie van de spoorlijnen geleidelijk aan een feit werd zorgden de bedradingen en de betonnen bogen voor ernstige landschapsvervuiling, terwijl bos- en heidebranden afnamen.

De ontsluiting van het Gooi ging in een versneld tempo voort. De tramlijn, die in 1881 de Amsterdammers naar het strand in Muiderberg kon brengen werd in 1882 uitgebreid naar de andere Gooise dorpen tot een baan-

lengte van 37½ kilometer. In 1917 was het Gooise lijnennet van de Gooische Stoomtram uitgebreid tot een lengte van 44 kilometer. De mobiliteit in, naar en van het Gooi werd er veel eenvoudiger op en de natuur moest er toen al voor boeten. Eerst in de jaren zestig kwam het verkeer pas goed op gang en kreeg 'iedereen een auto'. Voordien had de bromfiets al voor een sterk uitgebreide mobiliteit gezorgd. De recreatie nam stormachtig toe en de bebouwing van het Gooi door stedelingen, die liever in de natuur wilden wonen, nam hand over hand toe. Het forensenverkeer breidde zich sterk uit.

Het inwonertal van het Gooi verdubbelde zich in dertig jaar van circa 18.000 inwoners omstreeks 1870 tot 36.000 inwoners in 1900. In ruim een kwart eeuw verdubbelde het aantal bewoners van het Gooi sinds de komst van de Oosterspoorweg. Deze trend zette zich voort na 1900, zodat in 1929 opnieuw een verdubbeling geconstateerd kon worden toen het aantal van 100.000 inwoners werd gepasseerd. Tussen 1900 en 1920 steeg bijvoorbeeld alleen al het aantal inwoners van Hilversum van 18.000 inwoners naar ruim 37.550 inwoners. In de jaren twintig begonnen ook diverse busondernemingen heil te zien in het personenvervoer. In 1922 ontstond een actiegroep om het natuurschoon in het Gooi te behouden voor een aantal doorbraken.

De Stichting Gooisch Natuurreservaat heeft zich de zorg voor de natuur, maar ook voor de recreatie, aangetrokken. Foto: Jaap Taapken.

Het afsluiten van natuurterreinen voor de recreatie betekent in het Gooi een zwaardere belasting van de andere terreinen. Foto: Jaap Taapken.

Stichting Gooisch Natuurreservaat

In 1932 staken de gemeente Amsterdam en die uit het Gooi de koppen bij elkaar en dat leidde tot de oprichting van de Stichting Gooisch Natuurreservaat. Deze stichting werd in de loop der jaren geleid door de volgende rentmeesters: W. Burdet (1932-1940), H. Swart (1940-1953), H.J. Boelen (1953-1970), J.P. Dhont (1970-1985) en H. Korten (1985-heden).

Zij poogden te zamen met de belanghebbende gemeenten en geldelijke steun van de gemeente Amsterdam natuurgebied te behouden, maar daarnaast ook de houtteelt en de recreatie te dienen. De gebiedsuitbreiding van de stichting zorgde voor veel behoud, maar momenteel blijken de aangekondigde bezuinigingen ook ten koste van de Gooise natuur te moeten gaan. Het gebied van de stichting werd uitgebreid van 1500 ha in 1932 tot circa 2000 ha dat momenteel in bezit is. Door wegaanlegging ging circa 75 ha gebied verloren.

Oók na 1932 heeft men het planten van dennenakkers voortgezet.

Tijdens de grote werkloosheid in de crisisjaren hebben werklozen vele dennenakkers aangelegd en volgeplant met miljoenen jonge dennenboompjes. In de jaren dertig zijn ook de dennenbossen rond het Hilversumsche Wascheer aangeplant. Zandverstuivingen en heidevelden werden op vele plaatsen bebost. In de vorige eeuw liepen er nog duizend schapen op de Gooise heidevelden. Hilversum telde toen nog vele schaapherders met ruim 2000 schapen, ook Laren herbergde veel schapen. Geleidelijk verdwenen de schapen van de heide. In 1935 verscheen op initiatief van de Vereniging van Vrienden van het Gooisch Natuurreservaat een kudde schapen met herder Joost de Heus op de Gooise heide. Het verkeerde schapenras en de ongelukkige ligging van de schaapskooi bij het Sint Janskerkhof deden deze poging om schapen

Het verkeerde schapenras en de ongelukkige ligging van de schaapskooi deden de invoering van de schapen op de Gooise heidevelden mislukken. Deze schaapskudde werd in 1936 op de Craailosche Heide gefotografeerd. Foto: Jaap Taapken.

terug te brengen op de heidevelden mislukken. Thans gaan er opnieuw stemmen op om schapen terug te brengen naar de restanten van de laatste Gooise heidevelden. Inmiddels hebben Heidehaantjes de heidestruiken danig geteisterd en is vergrassing nauwelijks meer te stuiten. De fauna en de flora van de heidevelden zijn sterk verarmd. Vele insectensoorten en plantensoorten zijn geheel van het toneel verdwenen, sommige soorten zijn in klein aantal nog overgebleven. Vanzelfsprekend is het, dat dit ook de vogelbevolking sterk heeft beïnvloed en heeft het verdwijnen van Wulp, Korhoen, Geelgors, Boomleeuwerik, Boompieper en Nachtzwaluw daar zonder meer mee te maken. Ook het verwijderen van opslag heeft onze heidevelden niet kunnen redden. Vele adviseerden het jaarlijks afplaggen van een gedeelte van de heidevelden, maar ik vrees dat het zware materiaal dat hier voor gebruikt moet worden de verdichting van de bodem zal bevorderen waardoor het bereikte resultaat zou kunnen tegenvallen. Het komen en gaan van allerlei vogelsoorten op de Gooise heidevelden heeft ven reeds sterk beziggehouden.

De eentonige produktiebossen (voornamelijk dennen, maar ook in mindere mate sparren en larix) verschaffen op den duur allerlei stootvogels goede broedplaatsen. De Sperwer broedt graag in dichte en nog weinig uitgedunde circa dertig tot zestigjarige dennenbossen, terwijl de Havik in het Gooi voor wat oudere dennenbossen de voorkeur heeft. De

Zwarte Specht verscheen omstreeks 1913 in het Gooi. Buizerd en Wespandief kwamen toen ook als broedvogel hetgeen ongetwijfeld in samenhang met de ouder geworden bossen moet worden bekeken.

Zwarte Mees, Kuifmees en Goudhaan hebben zonder twijfel ook van de veelvuldige aanplantingen geprofiteerd.

Oude, rustige verbindingswegen werden verbreed waardoor het verstoringselement steeds groter werd. Er is vrijwel geen plaats meer in het Gooi waar het geluid van het verkeer niet meer tot doordringt. Later kwamen daar ook de enorme straatverlichtingen (verkeerspleinen, provinciale en rijkswegen, sportparken) bij.

Het natuurmonument het Naardermeer ligt totaal ingeklemd tussen auto- en spoorwegen, stedelijke bebouwing, hoogspanningsleidingen en steeds intensiever gebruikte landbouwgronden. De watervoorziening van het Naardermeer heeft jarenlang een probleem gevormd, maar het lijkt dat dit thans is opgelost. Ook de nieuwe spoorweg naar Lelystad, zorgt voor extra verstoring. Van en naar het Naardermeer pendelende broedvogels worden duidelijk afgeschrikt door de drukke verkeerswegen die er vlak langs lopen.

Fietspaden

In 1914 werd te Baarn de Rijwielpadvereniging Gooi- en Eemland opgericht met het doel fietspaden aan te leggen ten behoeve

van de fietsers. Het eerste fietspad leidde van Baarn via 't Bluk naar Laren en had een lengte van vijf kilometer. In 1957 was de gezamenlijke lengte van de toen 33 gereedgemaakte paden in het Gooi 56 kilometer. Thans wordt een lengte van ruim 90 kilometer beheerd en onderhouden. Als deklaag voor de fietspaden worden 'kleischelpen' gebruikt en worden er proeven genomen met het toepassen van gemalen baksteen. De rijwielpaden hebben geleid tot een positieve ontsluiting van de Gooise natuur ten behoeve van de recreatie.

Nestkastjes

In de loop van de jaren dertig kwamen de nestkastjes voor de mezen in zwang. Later profiteerden ook de Bonte Vliegenvanger en de Ringmus daarvan. Boomklevers en Holenduiven, evenals Bosuilen konden ondanks de 'schone' bosbouw zich redelijk handhaven. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kreeg de natuur meer rust, omdat er nauwelijks meer gejaagd kon worden. Maar er werd meer gestroopt, ofschoon de stroperij in het Gooi thans (mede door de grote werkloosheid) veel ernstiger vormen heeft aangenomen. In elk geval zou de jacht op alle natuurterreinen moeten worden afgeschaft. Onrust en loodvervuiling kunnen in zo'n dichtbevolkt gebied

in het centrum van ons land moeilijk meer getolereerd worden.

Eempolders

De Eempolders (ten westen van de rivier de Eem) herbergden vóór de Tweede Wereldoorlog nog een ongekend aantal broedvogels in een grote diversiteit. Ruilverkaveling, ontwatering (drainage) en de bestrijding van ongewenste kruiden hebben het in verhouding tot vroeger tot een arm gebied gemaakt. Maar in vergelijking met andere delen van Nederland zijn de polders toch nog zeer rijk aan vogels.

De plannen om de Eempolders te gaan bouwen zullen voor de vogelbevolking als ze zouden doorgaan desastreus gevolgen hebben. De door overstromingen en doorbraak van dijken ontstane waaier of wielen hebben veel van hun luister verloren. Kemphanen en Zomertalingen, evenals Watersnippen en Gele Kwikstaarten zijn er als broedvogel vrijwel totaal verdwenen. De vroeger regelmatig terugkerende overstromingen van de rivier de Eem tot aan de dijk bij Eemnes-Binnen en Eemnes-Buiten hadden een weldadige invloed op de vogelbevolking. Tevens was er een uniek landschap ontstaan, namelijk vrijwel zonder geboomte tot aan de horizon.

Eentonige productiebossen (voornamelijk dennen) zijn erg arm aan vogels, maar verschaffen sommige stootvogels een goede nestgelegenheid.

Foto: Jaap Taapken.

De Eempolders (ten westen van de rivier de Eem) herbergden vóór de Tweede Wereldoorlog een ongekend aantal broedvogels, waarvan thans nog maar bitter weinig is overgebleven. Foto: Jaap Taapken.

Bossen

De bossen hebben behalve te lijden van de reeds jarenlang toegepaste grondwaterverlaging (mede veroorzaakt door de inpoldering van de zuidelijke gedeelten van het IJsselmeer) ook te lijden van de vuile lucht die men de laatste jaren 'zure regen' noemt. In de kringen van het Staatsbosbeheer wordt zelfs gevreesd dat de meeste bomen in het Gooi binnen een vijftal jaren zullen sterven en/of zullen wegwijnen. Momenteel is al ruim vijftig procent van onze bossen niet gezond meer. Men heeft zelfs al wel gezegd dat ons land over tientallen jaren een savanne-achtige indruk zal gaan maken door het verdwijnen van vele bossen en oude bomen. Reeds nu al is de houtkap aanzienlijk opgevoerd en men meent dit terug te kunnen voeren op de verwachting dat binnen enkele jaren een belangrijke prijsverlaging van het hout zal ontstaan in verband met het dan overvloedige aanbod. Daarom denkt men er nu nog goede prijzen voor te maken. Andere bossen, zoals eikehakhout, zijn na de Tweede Wereldoorlog nauwelijks meer gekapt. Dit geeft de thans nog bestaande eikehakhoutbossen een troosteloos aanzien, waarin weinig vogels meer voorkomen. De gaten in de afgehakte knoesten zijn vrijwel alle verdwenen en dat heeft vermoedelijk ook invloed gehad op het voorkomen van de Gekraagde Roodstaart in het Gooi, die daar vóór de Tweede Wereldoorlog toch algemeen voorkwam.

Tussen de jaren dertig en veertig werd de Amerikaanse Vogelkers veelvuldig geïntroduceerd. Deze Vogelkers groeide in de jaren veertig tot zeventig zodanig uit dat sommigen het zelfs 'de pest' vonden worden. Eigenlijk heeft de Vogelkers zich zodanig kunnen ontwikkelen omdat er door de bosbouwers nooit veel aan gedaan is. Plotseling moest de Vogelkers te vuur en te zwaard worden bestreden en zijn er vrijwillige werkgroepen om de Vogelkers te lijf te gaan. Een betere handelwijze zou zijn geweest indien men regelmatig jonge boompjes van de Vogelkers had gewied. Er zou dan ook veel minder bodem(grond)verstering zijn geweest. Oudere bomen van de Amerikaanse Vogelkers van zo'n vijftig, zestig jaar komt men toch maar weinig tegen.

Ook het Drents Krentenboompje is in die jaren veelvuldig geplant en siert in het voorjaar bos- en heideranden met zijn prachtige bloementooi en in het najaar met prachtige herfstkleuren. De bessen worden veel gegeten door Spreeuwen en lijsterachtigen. Beide struiken zorgen voor een goede humuslaag. Appelvinken zijn gesteld op de pitten van de Vogelkers.

Heidevelden

Bij het heidebeheer heeft de Stichting Gooisch Natuurreservaat ook de laatste jaren nog steeds gebruik gemaakt van het afbranden van brede stroken heide. Dit on-

De watervoorziening van het Naardermeer heeft jarenlang een probleem gevormd.
Foto: Evert Boeve.

danks waarschuwingen van sommige experts die menen dat de bodemfauna bij afbranden voor meer dan vijf jaar grondig uit haar evenwicht is gebracht en alle leven is dood.

Heidevelden worden ook geschoond, niet alleen door de Stichting Gooisch Natuurreservaat zelf, maar ook door vrijwilligersgroepen onder meer door de Heidevrijwilligers. Alle opkomende struikjes en bomen worden dan op enkele mooie bomen na (Berk of Lijsterbes) verwijderd.

De recreatie heeft zich zo stormachtig uitgebreid in het Gooi en omstreken dat het onjuist zou zijn grotere delen voor het publiek af te sluiten. De druk op andere gebieden zou hierdoor alleen maar sterk toenemen. Met een goed, uitgekiend beleid kunnen natuur en recreatie beter samengaan dan de meesten denken. Hierin kunnen ook ruiters, joggers, wandelaars, eigenaars van honden, fietsers en vele anderen best een plaats vinden zonder dat daar steeds op gemopperd wordt. Het beleid zou wat meer aan de tegenwoordige tijd aangepast moeten worden. Dan zou het Gooi een voorbeeld kunnen worden voor andere delen van ons land waar recreatie en natuur met elkaar in de knoop liggen.

Randmeren

De kust van de voormalige Zuiderzee is een geschiedenis apart.

Als men zich bedenkt dat ik nog met een netje aan de kust van de Eempolders bij het

sluisje Garnalen heb kunnen vangen dan begrijpt iedereen dat er erg veel veranderd is. Ook in de samenstelling van de vogelwereld. In de jaren dertig kwamen er nog echte zeevogels aan die kusten voor. Uit deze periode stammen pas de eerste regelmatige aantekeningen van waargenomen vogels. In 1932 toen de afsluiting van de Zuiderzee een feit werd en het IJsselmeer ontstond verdwenen geleidelijk aan tal van vogelsoorten van het toneel of hun aantallen werden minder. Het zoute water werd brak en de kusten hadden minder te lijden van het water. Hier en daar begroeiden de kusten met rietstroken en het buitendijkse land werd voor sommige soorten minder interessant.

In 1959 ontstond Oostelijk Flevoland met de Knardijk en in 1968 volgde Zuidelijk Flevoland. Hierdoor ontstonden de randmeren. De verbinding door middel van de Hollandse Brug (4 juni 1969) en de Stichtse Brug (29 november 1983) openden voor vele vogelliefhebbers nieuwe aspecten. Vooral het gebied rondom de Stichtse Brug (gemeente Blaricum) bleek een goed gebied te zijn geworden om er naar de vogels te gaan kijken. Talloze interessante waarnemingen zijn uit dit nieuwe gebied bekend geworden. In de jaren 1972-1973 werd het eilandje De Dode Hond in het Eemmeer aangelegd. Het eilandje is 12 ha groot, waarvan 1 ha is beplant. Het behoort aan de gemeente Blaricum. Aan de oever van het Gooimeer werd in de jaren 1973-1974 (het

westelijke deel) en 1975-1976 (het oostelijke deel) van het Naarderbos aangelegd. Het beslaat in totaal zo'n 120 ha en het is interessant na te gaan hoe zich hier de vogelbevolking ontwikkeld. Vanzelfsprekend beïnvloedde de beide IJsselmeerpolders ook de vogelbevolking in de Eempolders. Er was een over en weer trek, ook ten behoeve van de slaapplaatsen. De vroegere trekroute langs de oude kust zwakte sterk af, maar wordt toch nog wel door tal van vogels gebruikt. De oevers van de randmeren werden wat kalm en het water van deze meren te vuil om in te zwemen. Dit werd onder meer veroorzaakt door de rioleringen van de eendenfokkerijen op de Noord-Veluwe die in de randmeren uitmonden.

De inpolderingen noodzaakten onder meer de Aalscholvers, maar ten dele ook de Lepe-laars het voedsel voor hun jongen verder weg te gaan zoeken tot in de Kop van Noord-Holland en het Markermeer.

Eigenlijk is er geen landschap tussen de Vecht en de Eem waarin zich voor de vogels niet één of meer ingrijpende veranderingen hebben voorgedaan.

Turfsteken, bebossingen, bebouwingen van de enges, veranderingen van de heidevelden,

De Groenling heeft enorm kunnen profiteren van de aanleg van grote tuinen en parken in villadorpen.
Foto: Henk Harmsen.

ontginningen, ruilverkavelingen, ontwateringen, wegeaanleg, ontstaan van villadorpen, gebruik van bestrijdingsmiddelen, vuile lucht, vuil water, besmette bodem hebben er alle toe bijgedragen dat er van een stabiele vogelbevolking nooit sprake is geweest en het is dan ook een ijdele hoop om de vogelbevolking er zó te willen behouden als deze er ooit is geweest. Tijden veranderen, opvattin-

Om het 'schonen' van de heide door de heidevrijwilligers te animeren is de burgemeester van Laren gekomen om het eerste vogelkersboompje van het seizoen uit te spitten.
Foto: Jaap Taapken.

De inpoldering van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland heeft een grote verandering teweeggebracht aan de Gooise kust. De randmeren zijn ontstaan en onder de gemeente Blaricum valt het in 1972-1973 aangelegde kunstmatige eilandje De Dode Hond, dat 12 ha groot is.
Foto: Jaap Taapken.

gen veranderen en dat allemaal is onmogelijk tegen te houden.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kreeg de natuur meer rust omdat er minder kon worden gejaagd. Maar er werd wel veel gestroopt, ofschoon de stroperij in het Gooi thans (mede ten gevolge van de grote werkloosheid?) veel ernstiger vormen heeft aangenomen.

Villawijken

Interessant is de ontwikkeling in de Gooise villawijken. De oudste villawijken en -parken bevinden zich op de hoge zandgronden. De beplantingen van de grote tuinen is in de loop der tijd sterk aan mode onderhevig geweest, vooral toen ook de gemeenten zich meer en meer met beplanting bezig gingen houden. Ook worden thans andere boomsoorten gebruikt om lanen te beplanten dan vroeger. Altijd-groene bomen en struiken ('evergreens') werden geleidelijk geschikter voor steeds meer en andere vogelsoorten. Kwamen eerst de Groenling, Staartmees en Heggemus. Zo zijn vele exoten thans vijftig jaar en ouder geworden en blijken ook Zwarte Mees, Kuifmees, Grote Bonte Specht, Boomklever, Appelvink de weg naar de villatuinen te hebben gevonden, evenals Boomkruiper, Vlaamse Gaai, Goudhaantje en tal van andere vogelsoorten.

Er bestaan in het Gooi zelfs al plannen om bepaalde villawijken als beschermd natuurgebied aan te wijzen. Daar zou dan ook weinig meer aan de begroeiing gewijzigd mogen worden. Villatuinen zijn nu ook buiten de hoge zandgronden ontstaan en het is interessant het verschijnen van allerlei vogelsoorten na te gaan die daar vroeger nooit werden gezien. De Groenling heeft zich door de tuinaanleg sterk kunnen uitbreiden. Van de verwaarlozing van vele grote tuinen en parken hebben bijvoorbeeld Goudvink en Putter duidelijk kunnen profiteren.

Omdat de soort beplanting in de loop der jaren sterk aan mode onderhevig is geweest zou het de moeite waard zijn de invloed van de beplantingen van villatuinen en parken op de voorkomende vogelsoorten nauwkeurig te bestuderen. Ongetwijfeld zouden zeer frappante gegevens naar voren kunnen komen. Hieruit zou tevens duidelijk blijken dat ook de vogelstand in grote tuinen en parken in de loop der tijd aan een enorme wijziging onderhevig is geweest.

Dick A. Jonkers en dr. W.K. Kraak dank ik hartelijk voor hun kritische op- en aanmerkingen bij het doornemen van eerdere versies van dit artikel en Adri Vermeule voor het bijengaren van allerlei historische gegevens uit het Gooi.